משנה · אחרונים · עיקר תוספות יום טוב · סדר קדשים

עיקר תוספות יום טוב על משנה ערכין

משולם בן יואל כץ, רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

עיקר תוספות יום טוב על משנה ערכין

משולם בן יואל כץ, רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/עיקר-תוספות-יום-טוב-על-משנה-ערכין/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 4
משנה ד 5
פרק ב 5
משנה א 5
משנה ב 6
משנה ג 7
משנה ד 7
משנה ה 7
משנה ו 8
פרק ג 8
משנה א 8
משנה ב 8
משנה ג 8
משנה ד 9
משנה ה 9
פרק ד 9
משנה ב 9
משנה ד 9
פרק ה 10
משנה א 10
משנה ב 10
משנה ג 11
משנה ד 11
משנה ה 11
משנה ו 11
פרק ו 12
משנה א 12
משנה ב 13
משנה ג 13
משנה ד 13
משנה ה 13
פרק ז 14
משנה א 14
משנה ג 15
משנה ד 15
משנה ה 15
פרק ח 16
משנה א 16
משנה ב 16
משנה ג 16
משנה ד 16
משנה ה 17
משנה ו 17
משנה ז 17
פרק ט 17
משנה א 17
משנה ב 18
משנה ג 18
משנה ד 18
משנה ה 18
משנה ו 18
משנה ז 19
משנה ח 19

פרק א

משנה א

א וְנִרְאֶה שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר בֶּן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה וְיוֹם אֶחָד. וְכֵן הוּא בַּתּוֹסְפוֹת. וּכְדִתְנַן בְּמִשְׁנָה ו' פֶּרֶק ה' דְּנִדָּה. וְהָתָם בַּגְּמָרָא דָּרְשִׁינַן לַהּ בְּמֶפְלָא הַסָּמוּךְ לְאִישׁ:

ב נְפָשׁוֹת כָּל דְּהוּ. גְּמָרָא:

ג וְתָנֵי וַהֲדַר מְפָרֵשׁ. גְּמָרָא. וְהוּא הַדִּין נַמִּי דְּמָצֵי לְמִנְקַט טֻמְטוּם כּוּ' חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן וְנָכְרִי, אֶלָּא חָדָא מִתַּרְתֵּי וּתְלַת נָקַט כּוּ'. רַשְׁ"י. וְעַיֵּן עוֹד:

ד **מַעֲרִיכִין כּוּ'**. וְהָעֲרָכִין כֻּלָּן וְהַדְּמִים, הַכֹּל סְתָמָן לְבֶדֶק הַבַּיִת, וְיִפָּלוּ הַכֹּל לַלִּשְׁכָּה שֶׁהָיְתָה בַּמִּקְדָּשׁ מוּכָנֶת לְקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת. הָרַמְבַּ"ם:

ה הַאי קְרָא בְּמַעֲרִיךְ כְּתִיב, וּלְפִיכָךְ הָיָה נִרְאֶה לִי לְהַגִּיהַּ לְאַשְׁמְעִינַן דְּמַעֲרִיכִין. וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלִישְׁנָא דְּמִשְׁנָה ג' דִּלְקַמָּן נָקַט. וְעַיֵּן שָׁם:

ו אִי נַמִּי כְּגוֹן שֶׁנָּתְנוּ לָהֶם עַל מְנָת שֶׁאֵין לָרַב אוֹ לַבַּעַל רְשׁוּת בָּהֶן. תּוֹסָפוֹת:

ז **וַעֲבָדִים**. אַף עַל גַּב דְּגַבֵּי מִצְוֹת יֵשׁ לוֹ דִּין אִשָּׁה, לְפִי עֶרֶךְ זָכָר הוּא נֶעֱרָךְ, דְּלֹא אִשְׁתְּמִיט תַּנָּא דְּלֵימָא אִם הָיָה נֶעֱרָךְ כְּאִשָּׁה. תּוֹסָפוֹת:

משנה ב

ח וְאַף עַל גַּב דְּאִישׁ בְּמַעֲרִיךְ כְּתִיב, אִם אֵינוֹ עָנִין לַמַּעֲרִיךְ תְּנַהוּ עָנִין לַנֶּעֱרָךְ. תּוֹסָפוֹת:

ט וּתְמַהַנִי דִּבְמִשְׁנָה ה' פֶּרֶק קַמָּא דִּשְׁקָלִים תְּנַן סְתָמָא, וְאֵין מְקַבְּלִין מִנָּכְרִי לְבֶדֶק הַבַּיִת, שֶׁכֵּן מְפֹרָשׁ עַל יְדֵי עֶזְרָא לֹא לָכֶם וְלָנוּ לִבְנוֹת בַּיִת לֵאלֹקֵינוּ [עֶזְרָא ד]. וּבַגְּמָרָא דְּהָכָא אָמְרִינַן דְּהִלְכָתָא כְּרַבִּי מֵאִיר מִסְתַּבְּרָא דִּכְתִיב לֹא לָכֶם וְלָנוּ. וּבְנָסְחַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּפֵרוּשׁ הָרַמְבַּ"ם מָצָאתִי, וַהֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

י **שָׁנוּ דְּרִין**. כָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת, וְצָרִיךְ עִיּוּן דְּהָא לְרַבִּי מֵאִיר אֵין נָכְרִים מִתְנַדְּבִים לְבֶדֶק הַבַּיִת כּוּ'. וְשֶׁמָּא הָדַר בֵּיהּ רָבָא מֵהָא דְּאָמַר דַּהֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר מִקְּרָא דְּלֹא לָכֶם וְגוֹ'. אֲבָל הָרַמְבַּ"ם כָּתַב, נָכְרִי שֶׁאָמַר דָּמַי כּוּ' נוֹתֵן כְּפִי נִדְרוֹ וְאֵינוֹ נוֹפֵל לַלִּשְׁכָּה, שֶׁאֵין מְקַבְּלִין [מִן הַנָּכְרִי נְדָבָה אוֹ נֶדֶר] לְחַזֵּק אֶת בֶּדֶק הַבַּיִת אוֹ בֶּדֶק יְרוּשָׁלַיִם שֶׁנֶּאֱמַר לֹא לָכֶם וְגוֹ'. וּמַה יֵּעָשֶׂה בָּהֶן, יִבָּדֵק הַנָּכְרִי עַל דַּעַת מִי נָדַר, אִם נָדַר עַל דַּעַת יִשְׂרָאֵל יוֹצִיאוּהוּ [בֵּית דִּין] בַּמֶּה שֶׁיִּרְאֶה לָהֶן חוּץ מִבֶּדֶק הַבַּיִת וִירוּשָׁלַיִם, וְאִם אָמַר לַשָּׁמַיִם נָדַרְתִּי, יִגָּנְזוּ:

משנה ג

יא **הַגּוֹסֵס**. יָדוּעַ. וְהוּא שֶׁקּוֹל גְּרוֹנוֹ נִשְׁמָע בִּשְׁעַת הַמִּיתָה. הָרַמְבַּ"ם. וְנִרְאֶה לִי, שֶׁהוּא מִלְּשׁוֹן מְגִיסָה בִּקְדָרָה, שֶׁהַלֵּחָה מִתְהַפֵּךְ בִּגְרוֹנוֹ, כְּמוֹ הַמַּגִּיס בִּקְדָרָה שֶׁמְּהַפֵּךְ מַה שֶּׁבַּקְדָרָה. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

יב וְצָרִיךְ עִיּוּן מְנָלָן לוֹמַר מִקְרָא גַּבֵּי מַעֲרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא נֶעֱרָךְ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יג אַף עַל גַּב דְּאָמַר בְּסַנְהֶדְרִין פֶּרֶק ו' שֶׁהָיָה אֶחָד רוֹכֵב עַל סוּס וְסוּדָרִין בְּיָדוֹ, מָצְאוּ לוֹ זְכוּת הָיָה מֵנִיף בַּסּוּדָרִין, מִכָּל מָקוֹם לֹא שְׁכִיחַ. תּוֹסָפוֹת:

יד דְּהַיְינוּ לֵהָרֵג עַל פִּי בֵּית דִּין הוּא עִנְיָן שֶׁאֵינוֹ תָּלוּי בִּרְצוֹנֵנוּ אֶלָּא הַתּוֹרָה מִמִּיתָה אוֹתוֹ, אֲבָל הַמֶּלֶךְ לִפְעָמִים מִתְמַלֵּא רַחֲמִים וּמוֹחֵל. הָרַמְבַּ"ם:

טו מִי שֶׁהוּא רָאוּי לֵהָרֵג אֵינוֹ בִּכְלַל פִּדְיוֹן. רַשְׁ"י:

טז אֲבָל בְּגוֹסֵס מוֹדֶה רַבִּי חֲנִינָא. רַשְׁ"י:

יז וּבְאִם הִקְדִּישׁ לֹא פְּלִיגֵי שֶׁמִּיָּד שֶׁהִקְדִּישׁ חָל הַהֶקְדֵּשׁ, וְלֹא דָמְיָא לְמַלְוָה. אֲבָל יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת אַמַּאי לֹא פְּלִיגֵי בְּאִם נָדַר וְהֶעֱרִיךְ. וְשֶׁמָּא בְּנוֹדֵר וּמַעֲרִיךְ יָחוּל מִיָּד. תּוֹסָפוֹת:

יח תְּמַהֲנִי מַאי תַּקָּנָה אִיכָּא, הָא קַיְמָא לָן כְּרַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה בְּמִשְׁנָה ג' פֶּרֶק ח' דִּבְכוֹרוֹת דִּמְלְוָה עַל פֶּה גּוֹבֶה מִן הַיְּוֹרְשִׁים, וְאִם כֵּן הָוֶה לֵיהּ לְמֵימַר אֲבָל הָאִידָּנָא קַיְמָא לָן הֲלָכָה כוּ'. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ד

יט **יָשְׁבָה כוּ'**. פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י, קֹדֶם שֶׁנִּגְמַר דִּינָהּ. וְלֵיתָא, דְּאַיּוֹצֵא לֵהָרֵג קָאֵי, וְכָל הַיּוֹצֵא לֵהָרֵג לְאַחַר גְּמַר דִּין. וְהַיְנוּ טַעֲמָא דְּרֵישָׁא דְּאֵין מַמְתִּינִין מִשּׁוּם עִנּוּי הַדִּין, דְּלֵיכָּא עִנּוּי הַדִּין אֶלָּא לְאַחַר גְּמַר דִּין. תּוֹסָפוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כ גְּמָרָא. וּפֵרֵשׁ רַשְׁ"י מֵת אָסוּר בַּהֲנָאָה, דִּכְתִיב וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם [בְּמִדְבַּר כ], וְגָמַר שָׁם שָׁם מֵעֶגְלָה עֲרוּפָה. וְכֵיוָן שֶׁהַמֵּת אָסוּר בַּהֲנָאָה, כָּל נוֹיָיו מִתַּסְרֵי נַמֵּי בַּהֲנָאָה. וְהָא דִתְנַן שֶׁנֶּהֱרָגָה, רְבוּתָא קָא מַשְׁמַע לָן דִּגְמַר דִּינָהּ אוֹסַרְתָּהּ קֹדֶם שֶׁתָּמוּת. עַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כא **אֲסוּרָה כוּ'**. כִּדְקָיְמָא לָן וּבַעַל הַשּׁוֹר נָקִי, כְּאָדָם שֶׁאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ יָצָא פְּלוֹנִי נָקִי מִנְּכָסָיו וְאֵין לוֹ בָּהֶן הֲנָיָה שֶׁל כְּלוּם. רַשְׁ"י:

כב וְתֵימַהּ, מַאי אֲפִלּוּ, דְּהָא בְּאִשָּׁה נַמִּי שְׁעָרָהּ מִתְּסַר. וְהָרַמְבַּ"ם לֹא סִיֵּם אֲפִלּוּ שְׁעָרָהּ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ב

משנה א

א וְכֵן לְקַמָּן כָּתַב עָנִי בֶּן עֶשְׂרִים שֶׁהֶעֱרִיךְ עַצְמוֹ כוּ'. וְלָאו דַּוְקָא, דְּהוּא הַדִּין הֶעֱרִיךְ לְאַחֵר, אֶלָּא חָדָא מִתְּרֵתֵי נָקֵט:

ב **פָּחוֹת כוּ'**. לָאו דַּוְקָא פָּחוֹת מִסֶּלַע, אֶלָּא אֲפִלּוּ נָתַן כָּל הָעֵרֶךְ חוּץ מִסֶּלַע אֶחָד מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל. תּוֹסָפוֹת. עַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ג **אֵין כוּ**'. הָא תוּ לָמָּה לִי, הָא קָא מַשְׁמַע לָן פָּחוּת מִסֶּלַע הוּא דְּלֵיכָּא, הָא יֵתֵר עַל סֶלַע אִיכָּא [אַף עַל גַּב דְּלֵיכָּא חֲמִשִּׁים סְלָעִים, דְּאִם הָיוּ בְיָדוֹ חֲמִשָּׁה סְלָעִים נוֹתֵן כֶּלֶם, דְּהַיְנוּ יֶתֶר עַל סֶלַע וּפָחוּת מֵחֲמִשִּׁים]. יֶתֶר עַל חֲמִשִּׁים הוּא דְּלֵיכָּא, הָא פָּחוּת מֵחֲמִשִּׁים אִיכָּא [כְּדַאֲמַרַן]. וּסְתָמָא כְּרַבָּנָן. גְּמָרָא:

ד [וּמְסַיֵּם] וּצְרִיכָה שִׁבְעָה נְקִיִּים וְקָרְבָּן, פֵּרוּשׁ עוֹלָה בָּאָה עַל תְּנַאי, וְהַחַטָּאת אֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת. וְזֶה לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם, וְאִם אָמְרָה שְׁנֵי יָמִים רָאִיתִי, נֹאמַר כָּאן פִּתְחָהּ שִׁבְעָה עָשָׂר, לְפִי שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים אָפְשָׁר שֶׁאֵלּוּ הַשְּׁנֵי יָמִים יוֹם אֶחָד מֵהֶן קֹדֶם עֵת נִדָּתָהּ וְיוֹם אֶחָד מִתְּחִלַּת עֵת נִדָּתָהּ וְנִשְׁאֲרוּ מִן הַתְּקוּפָה [שְׁיֵּשׁ בֵּין תְּחִלַּת נִדָּה לִתְחִלַּת נִדָּה] שִׁבְעָה עָשָׂר יָמִים. וְכֵן אִם אָמְרָה שְׁלֹשָׁה יָמִים רָאִיתִי, אָפְשָׁר שֶׁשְּׁנֵי יָמִים קֹדֶם כוּ' וְיוֹם אֶחָד מִתְּחִלַּת כוּ' נִשְׁאֲרוּ מִן הַתְּקוּפָה שִׁבְעָה עָשָׂר יוֹם, הֲרֵי הִיא גַּם כֵּן פִּתְחָהּ שִׁבְעָה עָשָׂר, אֶלָּא שֶׁהִיא סְפֵק זָבָה, לְפִי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁשְּׁלֹשָׁה יָמִים אֵלּוּ שֶׁרָאֲתָה עַל הַסֵּדֶר בְּלֹא עֵת נִדָּתָהּ הֵם. וְאִם אָמְרָה אַרְבָּעָה יָמִים, גַּם כֵּן הִיא סְפֵק כוּ', לְפִי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ אֵלּוּ הָאַרְבָּעָה יָמִים שְׁנַיִם קֹדֶם נִדָּתָהּ וּשְׁנַיִם מִימֵי נִדָּתָהּ וְלֹא תְהֵא זָבָה. וּכְשֶׁאָנוּ מְשַׁעֲרִין הַסָּפֵק הַזֶּה, יְהֵא פִּתְחָהּ שִׁשָּׁה עָשָׂר יוֹם, לְפִי שֶׁאִם נֹאמַר שֶׁשְּׁנֵי יָמִים מֵאֵלּוּ הָאַרְבָּעָה, מִתְּחִלַּת עֵת נִדָּתָהּ, יִשָּׁאֲרוּ עִם הָאֶחָד עָשָׂר יָמִים שֶׁהִיא תְּקוּפָה קְטַנָּה חֲמִשָּׁה יָמִים שֶׁהֵם עִם הָאֶחָד עָשָׂר שִׁשָּׁה עָשָׂר יוֹם. וְאִם אָמְרָה חֲמִשָּׁה יָמִים רָאִיתִי נֹאמַר שֶׁשְּׁלֹשָׁה מֵאֵלּוּ הַחֲמִשָּׁה מִתְּחִלַּת עֵת נִדָּתָהּ, וְיִשָּׁאֲרוּ מִן הַתְּקוּפָה חֲמִשָּׁה עָשָׂר כוּ'. וְכֵן אִם אָמְרָה הָאֶחָד עָשָׂר יוֹם הִיא גַּם כֵּן סָפֵק זָבָה, לְפִי שֶׁנֹּאמַר, שְׁנֵי יָמִים הֵן מִסּוֹף הָאֶחָד עָשָׂר, וְשִׁבְעָה יְמֵי נִדָּה, וּשְׁנֵי יָמִים שְׁאֵרִית הָאֶחָד עָשָׂר שֶׁרָאֲתָה, וּפִתְחָהּ תִּשְׁעָה. וְאִם אָמְרָה שְׁנַיִם עָשָׂר יָמִים רָאִיתִי, פִּתְחָהּ שְׁמֹנָה, וְהִיא זָבָה וַדַּאִית. לְפִי שֶׁאִם תֹּאמַר שֶׁשְּׁנֵי יָמִים מִזְּמַן רְאִיַּת הַדָּם קֹדֶם עֵת נִדָּתָהּ, וְשִׁבְעָה שֶׁל נִדָּה, וּשְׁלֹשָׁה אַחַר הַנִּדָּה, הֲרֵי הִיא זָבָה, לְפִי שֶׁכְּבָר רָאֲתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִין אַחַר זְמַן הַנִּדּוּת. וְאִם נֹאמַר שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיְּהֵא מִכְּלָלָם שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם עֵת נִדָּתָהּ, שִׁבְעָה שֶׁל נִדָּה, וּשְׁנַיִם אַחַר הַנִּדָּה, הֲרֵי הִיא גַּם כֵּן זָבָה, לְפִי שֶׁכְּבָר קִדְּמָה זִיבוּת לְנִדּוּת. וְכֵן אִם רָאֲתָה שְׁלֹשָׁה עָשָׂר יוֹם, פִּתְחָהּ לְפִי הַהֶקֵּשׁ הַזֶּה בְּעַצְמוֹ כוּ'. וְזֶה שֶׁאָמַרְנוּ פִּתְחָהּ שִׁבְעָה עָשָׂר אוֹ פְּחוֹת, אֵין הַכַּוָּנָה שֶׁתְּהֵא כָּל הַזְּמַן הַזֶּה אֲסוּרָה עַל בַּעֲלָהּ, אֶלָּא הָעִנְיָן שֶׁזָּכַרְנוּ שֶׁאַחַר אוֹתוֹ הַזְּמַן תִּקָּבַע לָהּ וֶסֶת לְנִדָּתָהּ כוּ'. וְאֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין שְׁלֹשָׁה עָשָׂר יוֹם וְיוֹתֵר מִזֶּה, שֶׁאֵין לָהּ פֶּתַח פָּחוּת מִשִּׁבְעָה, לְפִי שֶׁהִיא זָבָה וַדַּאִית:

משנה ב

ה שֶׁכָּל חֵלֶק, אֶחָד מֵאֶלֶף וּשְׁמוֹנִים לְשָׁעָה. וְהַשְּׁתֵּי יָדוֹת הֵם שְׁנֵי שְׁלִישִׁיּוֹת. עַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ו לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁרֹאשׁ חֹדֶשׁ יִהְיֶה בְּמִקְצָת הַיּוֹם, עַד שֶׁיִּהְיֶה מִקְצָת הַיּוֹם מֵחֹדֶשׁ הָעָבָר וּמִקְצָתוֹ מֵהַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר עַד חֹדֶשׁ יָמִים [בְּמִדְבַּר יא], מִפְּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁיָּמִים אַתָּה מְחַשֵּׁב לְחֹדֶשׁ, וְאֵין אַתָּה מְחַשֵּׁב שָׁעוֹת. הָרַמְבַּ"ם:

ז לְפִי שֶׁלֹּא יִתְקַבְּצוּ הַיִּתְרוֹת שֶׁיִּהְיוּ בְּשׁוּוי מַשְׁלִימִים שְׁנַיִם מְלֵאִים, וּלְפִיכָךְ לְשָׁנָה הַבָּאָה יֶחְסְרוּ:

משנה ג

ח **וּבִשְׁנַיִם עָשָׂר כו'**. שֶׁבְּאֵלּוּ הַיָּמִים גּוֹמְרִין אֶת הַהַלֵּל, לְפִי שֶׁחֲלוּקִין בְּקַרְבְּנוֹתֵיהֶן. מַה שֶּׁאֵין כֵּן יְמֵי הַפֶּסַח. וּבְשַׁבָּת לֹא, מִשּׁוּם דְּלֹא אִקְּרֵי מוֹעֵד. וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ דְּאִקְּרֵי מוֹעֵד, לֹא אִקְּדִישׁ בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה, דִּכְתִיב הַשִּׁיר יִהְיֶה לָכֶם כְּלֵיל הִתְקַדֵּשׁ חַג [יְשַׁעְיָה ל], לַיְלָה הַמְקֻדָּשׁ לְחַג טָעוּן שִׁירָה. רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים דְּאִקְּרֵי מוֹעֵד וְאִקַּדּוּשׁ בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה, אֶפְשָׁר מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא הַדִּין וְסִפְרֵי חַיִּים וְסִפְרֵי מֵתִים פְּתוּחִים לְפָנָיו וְיִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים שִׁירָה. וַחֲנֻכָּה שָׁאנֵי, דְּאַף עַל גַּב דְּלֹא הָכִי וְלֹא הָכִי, אוֹמְרִין מִשּׁוּם נִיסָּא. [אֲבָל אֵין בּוֹ חֲלִיל, שֶׁאֵין לוֹ קָרְבָּן מְיֻחָד. נִרְאֶה לִי]. וּפוּרִים, אִיכָּא דְּאָמְרֵי מִכֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסוּ לְאֶרֶץ אֵין אוֹמְרִים שִׁירָה עַל נֵס שֶׁבְּחוּץ לָאָרֶץ. וְאִיכָּא דְּאָמְרֵי, מִכֵּיוָן שֶׁגָּלוּ חָזְרוּ לְהֶתֵּרָן וּקְרִיָּתָהּ זוֹ הִיא הַלֵּילָא:

ט וְאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ חֲלִיל, דַּחֲלִי קַלֵּיהּ. פֵּרַשׁ רַשִׁ"י, מָתוֹק קוֹלוֹ לִשְׁמֹעַ:

י דְּהָא אִי אֶפְשָׁר לִשְׁמוֹנַת יְמֵי הַחַג בְּלֹא שַׁבָּת. וּבַגְּמָרָא יָלְפִינַן מִקְּרָאֵי דְּקָרְבָּן טָעוּן שִׁירָה. וַאֲפִלּוּ לְמַאן דְּאָמַר עִקַּר שִׁירָה בַּפֶּה דּוֹחֶה מִשּׁוּם דְּאֵין שְׁבוּת בַּמִּקְדָּשׁ. תּוֹסְפוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יא וּלְשׁוֹן רַשִׁ"י, חִלּוּק הַיְנוּ סִיּוּם, שֶׁמְּחַלֵּק בֵּין נְעִימָה לִנְעִימָה:

יב וְרַשִׁ"י כָּתַב נְבָלִים גַּם כֵּן:

משנה ד

יג וּבַגְּמָרָא, מַאן דְּאָמַר לְוִים הָיוּ, קָסָבַר מַעֲלִין לַדּוּכָן בֵּין לְיוֹחֲסִין בֵּין לְמַעֲשָׂרוֹת:

יד פַּשְׁטֵיהּ דִּקְרָא בְּכֹהֵן מְדַבֵּר כִּדְמוּכְחֵי קְרָאֵי וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב רַשִׁ"י בַּחֲמָשׁ. וְהַיְנוּ דְּפָרִיךְ בַּגְּמָרָא, וְאֵימָא נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם. וּמִשֶּׁנִּי, מִדִּכְתִיב לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בִּשְׁמוֹ [דְּבָרִים י], מִכְּלָל דְּבִרְכַּת כֹּהֲנִים לָאו שֵׁרוּת הוּא:

משנה ה

טו **אֵין כו'** **חֲצוֹצְרוֹת**. לֹא אִתְפָּרֵשׁ טַעֲמָא. וְאֶפְשָׁר דִּתְקַעְתֶּם בַּחֲצוֹצְרוֹת תַּרְתֵּי בְּמַשְׁמַע. אִי נַמִּי דּוּמְיָא דְּשֶׁל מֹשֶׁה דִּכְתִיב עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת [בְּמִדְבַּר י]:

טז דְּכֵיוָן דְּאַשְׁכְּחַן בַּקְּרָא שֶׁחִפְּשׂוּ אַחֲרֵי מֵאָה וְעֶשְׂרִים כֹּהֲנִים לְתִקְעַ בַּחֲצוֹצְרוֹת וְלֹא יוֹתֵר, שְׁמַע מִנַּהּ דְּעַד מֵאָה עֶשְׂרִים הָוֵי הִדּוּר מִצְוָה וְאֵין צָרִיךְ לְחַפֵּשׂ יוֹתֵר אַחַר כֹּהֲנִים. אִי נַמִי, דְּהָא פְּשִׁיטָא דְּאֵין מוֹסִיפִין עַד עוֹלָם, שֶׁאִם יוֹסִיפוּ יוֹתֵר, עַרְבּוּב קָלָא. תּוֹסָפוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

יז וְאֵין רְצוֹנוֹ לוֹמַר הַהַקָּשָׁה הַהֲמוֹנִית שֶׁיְּקִישׁוּ חֲתִיכָה נְחשֶׁת עַל חֲתִיכָה כָּמוֹהָ בְּלִי לִמּוּד מְלָאכוּתִי, אֲבָל הִיא כְּמוֹ הַחֲצוֹצְרוֹת שֶׁל נְחשֶׁת שֶׁיִּתְקְעוּ בָּהּ בַּפֶּה וְגַם בְּמִשְׁמוּשׁ יָדַיִם כְּדֶרֶךְ כְּלֵי שִׁיר. שִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים:

משנה ו

יח אֲבָל חֲצוֹצְרוֹת, כֹּהֲנִים הָיוּ מְחַצְצְרִים, כִּדְמוּכַח קְרָא דִּלְעֵיל כוּ'. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

יט **אֶלָּא כוּ'**. בַּגְּמָרָא יָלֵיף לֵיהּ מִקְּרָא:

כ וּמֵהָכָא מֻכְרָח דְּהָא דְּפֵרֵשׁ הָר"ב לְעֵיל שְׁנֵים עָשָׂר לְוִיִּם לַכִּנּוֹרוֹת [שֶׁהֵם הָיוּ אוֹמְרִים בַּפֶּה גַּם כֵּן, דְּהָא עִקַּר שִׁירָה בַּפֶּה], וְלֹא פֵּרֵשׁ כֵּן אֶלָּא כְּלוֹמַר כְּנֶגֶד אֵלּוּ שֶׁהָיוּ מְנַגְּנִים בִּכְלֵי שִׁיר וְלֹא בַּפֶּה, דְּאִם לֹא כֵּן מַאי קָאָמַר רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב שֶׁאֵין עוֹלִים לַמִּנְיָן, הָא תָּנָא קַמָּא כְּבָר אָמַר כֵּן שֶׁהַקְּטַנִּים לֹא הָיוּ אוֹמְרִים בִּכְלֵי, וְאִם כֵּן אֵינָם מִמִּנְיַן אֵלּוּ הָאוֹמְרִים בִּכְלֵי. וְהָרַמְבַּ"ם מְפָרֵשׁ דְּאוֹתָן הַשְּׁנֵים עָשָׂר שֶׁמְּנַגְּנִים בִּכְלֵי וְלֹא בַּפֶּה אֵין עוֹלִין לְמִנְיַן הַשְּׁנֵים עָשָׂר. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ג

משנה א

א **שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל**. אֲפִלּוּ תֵּימָא רַבִּי מֵאִיר דְּמַשְׁנָה ב' פֶּרֶק קַמָּא דְּאָמַר הַנָּכְרִי נֶעֱרָךְ. וְהָא דְּאִתְּנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, מִלְּתָא אַגַּב אוֹרְחָא קָא מַשְׁמַע לָן כוּ' דְּאָסוּר לָאָדָם לוֹמַר כַּמָּה נָאֶה נָכְרִי זֶה כוּ'. גְּמָרָא:

משנה ב

ב **חֹמֶשׁ כוּ'**. וְהוּא הַדִּין דַּהֲוָה מָצֵי לְמֵימַר חְלוּק אַחֵר, שֶׁבִּשְׁדֵה אֲחֻזָּה אִם הִקְדִּישׁוֹ וְגוֹאֲלוֹ אַחֵר, מִתְחַלֵּק לַכֹּהֲנִים בַּיּוֹבֵל. וּבִשְׂדֵה מִקְנָה אִם הִקְדִּישׁוֹ וְגוֹאֵל אַחֵר, חוֹזֵר לַבְּעָלִים בַּיּוֹבֵל. וְלֹא נָחֵית לְפָרוּשֵׁי אֶלָּא חְלוּק דְּשַׁיָּךְ כְּשֶׁהוּא עַצְמוֹ פּוֹדֵהוּ. תּוֹסָפוֹת:

משנה ג

ג **שָׁלֵם**. אֲפִלּוּ תֵּימָא רַבִּי עֲקִיבָא דְּמַשְׁנָה ח' פֶּרֶק ג' דְּבָבָא קַמָּא, דְּאָמַר אַף תָּם שֶׁחָבַל בְּאָדָם מְשַׁלֵּם בַּמּוֹתָר נֵזֶק שָׁלֵם. וְהָא דִּתְנַן בְּשׁוֹר הַמּוּעָד, מִשּׁוּם הֵמִית עֶבֶד כוּ' דִּלְאו מַשְׁכַּחַת בְּתָם. גְּמָרָא:

משנה ד

ד **וְהַפֻּגָם**. דְּאָמַר קְרָא, וְנָתַן הָאִישׁ הַשּׁוֹכֵב עִמָּהּ וְגוֹ', הֲנָאַת שְׁכִיבָה חֲמִשִּׁים, מִכְּלָל דְּאִיכָּא מִלְּתָא אַחֲרִיתִי, וּמַאי נִיהוּ בֹּשֶׁת וּפֻגָם. גְּמָרָא:

ה **לְפִי כוּ'**. אַבֹּשֶׁת קָאֵי. וְלֹא קְתָנֵי בֹּשֶׁת וּפֻגָם אֶלָּא לוֹמַר דַּחֲמִשִּׁים כֶּסֶף לָאו לְכָלָּהּ מִלְּתָא נִינְהוּ. וְצָרִיךְ עִיּוּן לָמָּה לֹא מְפָרֵשׁ נַמִּי דִּין הַפֻּגָם:

משנה ה

ו **הָאוֹמֵר כוּ'**. מִמַּאי וְדִמְשׁוּם לָשׁוֹן הָרַע בִּלְבַד קָא יָהֵיב לָהּ], דִּלְמָא מִשּׁוּם דְּקָא גָּרִים לָהּ קְטָלָא דִּכְתִיב וְאִם אֵמֶת וְגוֹ', אָמַר קְרָא כִּי הוֹצִיא שֵׁם רַע, עַל שֵׁם רַע שֶׁהוֹצִיא. גְּמָרָא:

ז **לָשׁוֹן הָרַע**. וְהוּא מַה שֶּׁנֶּאֱמַר וַיּוֹצִיאוּ דִּבַּת הָאָרֶץ [בְּמִדְבַּר יג]. הָרַמְבַּ"ם:

ח וְלֹא מִשּׁוּם צֵרוּף דְּאַחֲרִינֵי. רַשְׁ"י:

פרק ד

משנה ב

א **עָנִי**. וְאַף עַל גַּב דְּמַדִּירוֹ עָשִׁיר. גְּמָרָא:

ב **עָשִׁיר**. וְאַף עַל פִּי דְּמַדִּירוֹ עָנִי. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ג וְנִרְאֶה לִי דְּרוֹצֶה לוֹמַר קֹדֶם שֶׁיַּעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן, דְּהָא קְרָא דַּאֲשֶׁר תַּשִּׂיג דְּיָלְפִינַן מִנֵּיהּ, יַעֲרִיכֶנּוּ כְּתִיב בֵּיהּ. וְכֵן בַּבְּרִיְתָא לְקַמָּן גַּבֵּי דְּמִים דְּתָנֵי שְׁעַת נְתִינָה, פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י עַד שָׁעָה שֶׁהוּא בָּא לְבֵית דִּין. וּבַעֲרָכִין בְּיֹאתוֹ לַכֹּהֵן בִּמְקוֹם בִּיאָתוֹ לְבֵית דִּין בְּדָמִים הוּא:

ד **עָשִׁיר**. שֶׁלּוֹקְחִין מִמֶּנּוּ מַה שֶּׁיִּדּוֹ מַשֶּׂגֶת, וְיִשְׁאֵר שְׁאָר הָעֵרֶךְ עָלָיו עַד שֶׁיַּעֲשִׁיר וְיִשְׁלִים הָעֵרֶךְ שֶׁעָלָיו. הָרַמְבַּ"ם:

ה וְרַבֵּנוּ דְּרָשֵׁי לֵיהּ בְּפֶרֶק ו' מִשְׁנָה ג' לְדָרְשָׁא אַחֲרִיתִי כְּמוֹ שֶׁכָּתַב שָׁם הָר"ב. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ד

ו תְּמִיהָה לִי, דְּהַאי קְרָא לָאו בְּעֵרֶךְ נְפָשׁוֹת כְּתִיב, אֶלָּא בְּעֵרֶךְ מַקְדִּישׁ שְׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ, וּבִשְׂדֵה אֲחֻזָּה אֵין דִּין הַשָּׂגַת יָד אֶלָּא גְּרִעוֹן כֶּסֶף. וְנִרְאֶה לִי דְּמִשּׁוּם דִּכְעֶרְכְּךָ יָקוּם כֻּלֵּהּ מְיֻתָּר הוּא כוּ', וְאִם אֵינוֹ עָנְיָן כוּ' תְּנֵהוּ עָנְיָן לְמַעֲרִיךְ נְפָשׁוֹת:

ז **בֵּין כוּ'**. כְּלוֹמַר הַשָּׁנִים הָאֲמוּרִים בָּעָנְיָן כֻּלָּם כִּלְמַטָּה הֵימֶנּוּ, בֵּין כוּ', שֶׁשְּׁנַת חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים לְהָקֵל, וּשְׁנַת שִׁשִּׁים לְהַחֲמִיר. אֲבָל לֹא קָאֵי עַל הַנִּלְמָדִים בִּלְבַד, דִּבְהוּ אֵין חֲלֻקָּה לְהַחֲמִיר:

ח בַּגְּמָרָא. וְכָתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת, וְחִפַּשְׂנוּ אַחַר מִקְרָא זֶה וְלֹא מְצָאנוּהוּ, כִּי אִם וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה. וְשָׁמָּא דָּרַשׁ הָכִי מִדִּכְתִיב מִבֶּן חֹדֶשׁ דְּמַשְׁמַע וָמַעְלָה, מִדְּלֹא כְתִיב בֶּן חֹדֶשׁ. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

ט וּבַגְּמָרָא, וְאֵימָא כִּי הָתָם, מַה הָתָם חַד יוֹמָא אַף הָכָא חַד יוֹמָא. אִם כֵּן גְּזֵרָה שָׁוָה מַאי אַהֲנֵי. פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י, בְּלֹא גְּזֵרָה שָׁוָה יָדַעְנָא דְּחַד יוֹמָא בָּעִינַן, דְּהָא וָמַעְלָה כְתִיב. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ה

משנה א

א וְנִקְרָא בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז עלינבוגי"ן:

ב וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר זֶכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר [יְחֶזְקֵאל כג] אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם. בַּגְּמָרָא:

ג פֵּרוּשׁ לְפֵרוּשׁוֹ, שֶׁבַּתְּחִלָּה אוֹמְדִין לִקַּח כְּשִׁעוּר הַיָּד כוּ', וּמְמַלְּאִין בּוֹ הֶחָבִית דְּשֶׁמָּא לֹא כִוְּנוּ הָאוֹמֶד וְיִצְטָרֵךְ לְהוֹסִיף אוֹ לִגְרֹעַ, וּלְפִיכָךְ שׁוֹקְלִין אַחַר כָּךְ כְּשֶׁכְּבָר נִתְמַלֵּא הֶחָבִית מִמַּה שֶׁהָיָה חָסֵר עַל יְדֵי הַיָּד, שֶׁעַכְשָׁיו אָנוּ יוֹדְעִים שֶׁלָּקְחָנוּ הַשִּׁעוּר בְּשָׁוֶה. וְכֵן פֵּרֵשׁ הָרַמְבַּ"ם, שֶׁיִּטֹּל כוּ' וְיִתֵּן לְתוֹךְ הֶחָבִית כוּ' וְאַחַר כָּךְ שׁוֹקֵל. וְיִתְכֵּן שֶׁמְּפָרֵשׁ וְשׁוֹקֵל דְּמַתְנִיתִין מִלְּשׁוֹן שְׁקַל קָלָא פְּתַק בֵּיהּ שֶׁעֲנָיְנוֹ נְטִילָה. אֲבָל הַמִּשְׁקָל לֹא תְנֵינָא לֵיהּ בְּמַתְנִיתִין אֶלָּא דְּמִמֵּילָא הָכִי עָבְדִינַן. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ב

ד הָרַמְבַּ"ם. וְקָשֶׁה לִי, דְּהַךְ קְרָא לֹא כְתִיב אֶלָּא בְּאֵם מָךְ הוּא מֵעֲרֶכֶךָּ, וְאֵם כֵּן כְּשֶׁאֵינוֹ מָךְ לֹא בָּעֵי הַעֲמָדָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן כְּלָל. וּבַגְּמָרָא, יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁים, שְׁמַע מִנַּהּ מִלְוָה עַל פֶּה גּוֹבֶה מִן הַיּוֹרְשִׁים כוּ'. הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן כְּשֶׁעָמַד בַּדִּין. פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י, וְחִיְּבוּהוּ קֹדֶם מוֹתוֹ דַּהֲוָה לֵיהּ כְּמִלְוָה בִּשְׁטָר, וְכָתַב הָרַאֲבַ"ד, עֲמִידָה בַּדִּין שֶׁהַזְכָּרָה בַּגְּמָרָא לֹא בָאוּ לָהּ מִדֶּרֶךְ הַעֲמָדָה וְהַעָרָכָה, שֶׁהֲרֵי רָאוּי הָיָה לָזֶה בִּשְׁעַת הַנֶּדֶר כוּ', אֲבָל הַזְכָּרָה לְחִיּוּב הַיּוֹרְשִׁים מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִלְוָה עַל פֶּה. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

ה **שֶׁאֵין כוּ'**. [נִרְאֶה לִי דְּטַעֲמָא לְפִי שֶׁהַמַּת אָסוּר בַּהֲנָאָה, וּמִשּׁוּם הָכִי אֵין אוֹמְרִים כָּךְ בִּבְהֵמָה]. וְהָא דְּתַנְיָא בְּבָבָא קַמָּא וְנָתַן פִּדְיוֹן נַפְשׁוֹ דְּמֵי נִזָּק [פֵּרוּשׁ שֶׁשָּׁמִין אוֹתוֹ לְאַחַר מִיתָה כַּמָּה הָיָה שָׁוֶה מֻחַיִּים. תּוֹסָפוֹת], הָתָם הוּא טַעֲמָא מִשּׁוּם דְּמִשַּׁעְתָּא דְּאַזְיֵק רָמֵי עֲלֵיהּ לְשַׁלּוּמֵי כְּשָׁעַת הַזֶּזֵק, וְהַהִיא שַׁעְתֵּיהּ דְּאַזְקֵיהּ חַי הוּא, אֲבָל דָּמֵי עָלַי שֶׁאֵינוֹ נוֹדֵר אֶלָּא מַה שֶּׁיִּשְׁוּמוּהוּ בֵּית דִּין, וַהֲרֵי לֹא בָא לִידֵי כָךְ שֶׁהֲרֵי מֵת, לֹא יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין. רַשִׁ"י:

יא **לא כו'**. בַּגְּמָרָא יָלִיף דַּהֲוָה לֵיהּ לְכִתּוֹב בְּעֵרֶךְ וּכְתִיב בְּעֶרְכְּךָ, עֵרֶךְ כֻּלּוֹ הוּא נוֹתֵן וְלֹא עֵרֶךְ אֵבָרִים. וְקַשְׁיַת רַשְׁ"י מַמָּשׁ לָמָּה הֻכְפַּל כַּמָּה זְמָנֵי בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה, עַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ג

יב וְאִפְּכָא לֵיכָּא לְאַקּוּשֵׁי לְחַיֵּב לַמַּעֲרִיךְ אֲפִלּוּ אוֹמֵר עֵרֶךְ יָדִי עָלַי, דְּהָא מְמַעֲטִינַן מִדִּכְתִיב עֶרְכְּךָ וְלֹא כְתִיב עֵרֶךְ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יג וְכֵן כָּתַב הָרַמְבַּ"ם. וְלֹא אֲדַע לָמָּה שִׁנָּה מִלְּשׁוֹן הַמִּשְׁנָה דִּלְעֵיל עֵרֶךְ רֹאשִׁי כוּ':

יד **עֵרֶךְ כֻּלּוֹ**. הָרַמְבַּ"ם. דִּכְמוֹ דְּזֶה הַכְּלָל לַאֲתוֹיֵי אוֹמֵר דְּמֵי חֲצִי אֵבָר, הָכִי נַמִּי מַיְתִינַן לְאוֹמֵר עֵרֶךְ חֲצִי אֵבָר כוּ'. אֲבָל הָרַ"ב דְּלֹא כָתַב אֶלָּא אוֹמֵר דְּמֵי חֲצִיי גֻּרַס דְּמֵי כֻּלּוֹ. עַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ד

טו פֵּרוּשׁ, הַנֶּעֱרָךְ עָמַד בַּדִּין קֹדֶם שֶׁמֵּת. אֲבָל מֵת הַנֶּעֱרָךְ קֹדֶם שֶׁיֵּעָמֵד בַּדִּין, אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּעֲרִיךְ קָיָם הֲרֵי זֶה פָּטוּר שֶׁאֵין עֵרֶךְ לַמֵּת, וְהַנֶּעֱרָךְ צָרִיךְ עָמִידָה בַּדִּין. הָרַמְבַּ"ם. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ה

טז וְתָנֵי קְדָשֵׁי מִזְבֵּחַ וְתָנֵי קְדָשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת:

יז **עָלַי**. בְּגְמָרָא לֹא שָׁנוּ אֶלָּא דְּאָמַר דְּמֵי כוּ', אֲבָל אָמַר שׁוֹר זֶה כוּ', אַף עַל גַּב דְּאָמַר עָלַי, כֵּיוָן דְּאָמַר זֶה וָמֵת, אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ, עָלַי לְהַבִיאוֹ קָאָמַר, פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י, עָלַי לְהָבִיאוֹ, לְטָרְחַ עַד שֶׁיִּתְקָרֵב. אֲבָל כִּי אָמַר דְּמֵי, אִם אָבַד הַשּׁוֹר הַדְּמִים לֹא אָבְדוּ, דְּהָא לֹא אָמַר דְּמִים הַלָּלוּ וְלֹא הָיוּ בְּעֵין. וְרֵישָׁא נַמִּי דְּאָמַר דְּמֵי. דְּאִם לֹא כֵן, אֲפִלּוּ אָמַר עָלַי. תּוֹסְפוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יח אַסֵּיפָא קָאֵי. וּבְדִין הָוָה לֵיהּ לְהַקְדִּים הַדִּבּוּר שֶׁאַחֲרָיו מֵת הַשּׁוֹר כוּ'. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ו

יט **חַיָּבֵי כו'**. לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם בְּחִבּוּרוֹ, חַיָּבֵי עֲרָכִין וְדָמִים:

כ [וְלֹא כָתַב] וּמִלְּהִטָּמֵא לַמֵּתִים, אַף עַל גַּב שֶׁגַּם בָּזֶה אֵינוֹ מִתְעַכֵּב וְכִדְמַסְקִינַן. וְהָרַמְבַּ"ם כָּתַב לִשְׁנֵיהֶן. וְכֵן הוּא בַּגְּמָרָא. אֲבָל הָרַ"ב יֵשֵׁב בָּזֶה קֻשְׁיָה גְּדוֹלָה, דְּיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, אַמַּאי לֹא קָאָמַר נַמִּי וְאֵשֵׁם נָזִיר טָמֵא כְּשֶׁמְּגַלֵּחַ, שֶׁאֵין אֲשָׁמוֹ מְעַכְּבוֹ מִלִּשְׁתּוֹת יַיִן וּלְהֵיוֹת נְזִירוּת טָהֳרָה כַּחֲכָמִים דְּפֶרֶק ג' דְּנָזִיר כוּ', אֶלָּא דְּדַוְקָא מַה שֶּׁאֵין מְעַכְּבוֹ מִלִּשְׁתּוֹת יַיִן אָתֵי לְשַׁהוּיֵי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִלּוּ לֹא הָתַר בִּשְׁתִיַּת יַיִן אַף עַל גַּב שֶׁהֻתַּר לְהִטָּמֵא לַמֵּתִים לֹא אָתֵי לְשַׁהוּיֵי. וְהָכִי

נַמִּי אֲשֵׁם נָזִיר טָמֵא, מַה שֶּׁאֵין מְעַכְּבוֹ מִלְּמָנוֹת, מִשּׁוּם הָכִי לֹא אָמְרִינַן דְּאָתֵי לְשַׁהוּיֵי. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

טז **לִרְצוֹנוֹ**. וְנֶאֱמַר גַּם כֵּן יַקְרִיב, דְּמַשְׁמַע בְּעַל כָּרְחוֹ. הָא כֵּיצַד, כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֹּאמַר רוֹצֶה אֲנִי. גְּמָרָא:

יז **שֶׁיֹּאמַר**. וְלֹא קָתָנֵי עַד שֶׁיִּתֵּן, דַּיֵּק מִנַּהּ בַּגְּמָרָא דְּלָא סַגִּי בִּנְתִינָה, דְּדִלְמָא מָסַר מוֹדָעָא, וּבִנְתִינָה בְּעָלְמָא אֵין זֶה בִּטּוּל, הִלְכָךְ צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר. [כְּלוֹמַר דְּלִבָּטֵל לַמּוֹדָעָא]:

פרק ו

משנה א

א **שִׁשִּׁים יוֹם**. רְצוּפִים בַּבֹּקֶר וּבָעֶרֶב. הָרַמְבַּ"ם.:

ב וּמַשְׁכַּחַת לַהּ נַמִּי בְּשׁוֹר הַמּוּעָד כִּדְמִפְרַשׁ בְּמַשְׁנָה ד' פֶּרֶק קַמָּא דְּבָבָא קַמָּא. וְעַיֵּן שָׁם:

ג וְאִם תֹּאמַר כֵּיוָן שֶׁרֻבִּית אוֹכֶלֶת בָּהֶן לֹא יַכְרִיזוּ, דְּשָׁמָא יַפְסִידוּ בְּהַאֲרָכַת הַזְּמַן יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁיַּרְוִיחוּ. וְכִי תֵּימָא כְּגוֹן שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לְדוּן בְּדִין יִשְׂרָאֵל, אִי הָכִי רִבִּית נַמִּי לֹא לִשְׁקוֹל. תֵּרְצוּ בַּגְּמָרָא שֶׁקִּבֵּל לְזוֹ וְלֹא קִבֵּל לְזוֹ. וּפֵרֵשׁ הָרַ"ן שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לְזוֹ לְהַמְתִּין יְמֵי הַהַכְרָזָה וּבְלֹא רִבִּית, וְלֹא קִבֵּל עָלָיו שֶׁאִם לֹא יִרְצוּ לְהַגְבוֹתוֹ שֶׁלֹּא יַעֲלֶה לוֹ חוֹבוֹ רִבִּית:

ד וְאִם תֹּאמַר בְּסוֹף פֶּרֶק ד' דִּכְתֻבּוֹת פָּסַק דְּלֹא הִפְסִידָה אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁתְּבָעָה, וּמִכֵּיוָן שֶׁתָּבְעָה הֲרֵי הִפְסִידָה וְתוּ לֹא נְזַקְק לָהּ. תֵּרְצוּ בַּגְּמָרָא, כֵּיוָן דְּאִיזְקְקִנּוּ לָהּ מֵעִקָּרָא בִּתְחִלַּת תְּבִיעַת כְּתֻבָּתָהּ לְהַפְסִידָהּ מְזוֹנוֹתֶיהָ, מִזְּדַקְקִינַן לַהּ לְבַסּוֹף לְהַגְבוֹתָהּ כְּתֻבָּתָהּ. וְכָתַב הָרַ"ן, כְּלוֹמַר שֶׁאִם אֵין אָנוּ נִזְקָקִים הֲרֵי הִיא נִמְנַעַת מִתְּחִלָּה לָבֹא, וְנִמְצֵאת מַפְסֶדְתָּם מְזוֹנוֹת:

ה וְכֵן כָּתַב הָרַמְבַּ"ם. וּתְמִיהָה טוּבָא, דְּמַה מָּקוֹם לִשְׁבוּעָה זוֹ, כֵּיוָן שֶׁעַל יְדֵי הוֹדָאַת הָאָב אוֹ מֵחֲמַת חֲזָקָה מַגְבִּין, מַה צָּרִיךְ לִשְׁבוּעָה. וְהָרַמְבַּ"ם בְּחִבּוּרוֹ כָּתַב, שֶׁכָּל אֵלּוּ גּוֹבִין בְּלֹא שְׁבוּעָה, וְלֹא חִלֵּק בֵּין מְקֻרְקָעֵי לְמִטַּלְטְלִין. וְכֵן פָּסַק הַטּוּר:

ו עֲבָדִים שֶׁמָּא יִשְׁמְעוּ וְיִבְרְחוּ. מִטַּלְטְלִין וּשְׁטָרוֹת, שֶׁמָּא יִגְנְבוּ, פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י, כְּשֶׁנֶּאֱסָפִין לְרְאוֹתָם כְּדֵי לְלָקְחָם:

ז וְהֵן הֵן דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל דְּרֵישׁ פֶּרֶק ה' דְּנָזִיר. גְּמָרָא:

ח **יַדִּיר כּוּ'**. תֵּימַהּ, וְכִי מַה הוּא עוֹשֶׂה וַהֲלֹא אֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁתִּגָּבֶה מִן הַהֶקְדֵּשׁ, וְאַדְּרַבָּה לְאַשָּׁה הָוֶה לָן לְקוֹנֶסהּ שֶׁגּוֹבָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ. וְיֵשׁ לוֹמַר כֵּיוָן דְּחִישִׁינַן שֶׁמָּא עָשָׂה קְנוּנְיָא עַל הַהֶקְדֵּשׁ אוֹ עַל הֶעָרֵב שֶׁהִכְנִיס בַּעֲרֻבוּת כּוּ', לְדִידְהּ לֹא קָנְסוּהָ רַבָּנָן, וְלוֹ רָאוּי לִדְּוֹר כְּדֵי לֵידַע אִם כַּוָּנָתוֹ לְהַעֲרִים וְלֹא תּוֹעִיל לוֹ כַּוָּנָתוֹ שֶׁהִדִּירוּהוּ. תּוֹסָפוֹת:

ט **אַף**. אֲבָל הָרַ"ב לֹא גָּרַס לֵיהּ, וּלְכָךְ פָּסַק כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דַּאֲתָא כְּבֵית הִלֵּל. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב שֶׁהֶאֱרִיךְ:

משנה ב

י וְטַעֲמָא דִּבְדָבָר מָעַט סַגִּי, מִשּׁוּם דְּאֵין אוֹנָאָה לְהֶקְדֵּשׁוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יא כֵּיוָן דְּאֵינָן קְדֵשַׁת הַגּוּף אֶלָּא קְדֻשַּׁת דָּמִים, אֵינוֹ מַפְקִיעַ מִידֵי שִׁעְבּוּד:

יב **לִתֵּן כּוּ'**. אַחַר שֶׁיִּשְׁבָּעוּ, כְּדִין הַבָּא לִפְרַע מִמְּשֻׁעְבָּדִים. הָרַמְבַּ"ם. וְהוּא גְּמָרָא בִּשְׁבוּעוֹת דַּף מ"ב, דְּחָיְשִׁינַן לִקְנוּנְיָא אַף בְּהֶקְדֵּשׁ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יג **מוֹסִיף**. פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י, בַּעַל חוֹב יוֹסִיף לְהַלְווֹתוֹ דִּינָר וּפוֹדֶה הַנְּכָסִים הָאֵלּוּ. וְכָתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת, מַשְׁמַע לְפֵרוּשׁוֹ שֶׁהַבַּעַל חוֹב עַצְמוֹ פּוֹדֶה. וְאֵין לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה מַשְׁמַע כֵּן, דְּקָתָנֵי עַל מְנָת לִתֵּן כּוּ'. לְכֵן נִרְאֶה לְפָרֵשׁ, שֶׁהַלְוֶה יוֹסִיף לְלְוֹת עוֹד דִּינָר וּפוֹדֶה הַנְּכָסִים הָאֵלּוּ כְּדֵי לִתֵּן כּוּ'. וְלִי נִרְאֶה דְּגַם רַשְׁ"י הָכִי קָאָמַר, הַלְוֶה פּוֹדֶה כּוּ', וּכְמוֹ שֶׁאִיתָא בָּרִישָׁא הַבַּעַל פּוֹדֶה, וְהָא דְּכָתַב בַּעַל חוֹב, מִשּׁוּם דְּלֹא שְׁכִיחַ שֶׁיַּלְוֶוהוּ אַחֵר שֶׁהֲרֵי כָּל נְכָסָיו הוּקְדְּשׁוּ וְאֵין לוֹ עוֹד, וּלְכָךְ מְפָרֵשׁ דְּמוֹסִיף בְּבַעַל חוֹב אַף עַל גַּב דְּפוֹדֶה הַלְוֶה. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יד אֲבָל פִּי שְׁנַיִם קוֹנֶה. וּמִכָּאן יֵשׁ לְהִסְתַּיֵּעַ לַסְּבָרָא שֶׁכָּתַבְתִּי בְּמִשְׁנָה ה' פֶּרֶק י"א דִּכְתֻבּוֹת, דְּדַוְקָא בְּיָתֵר מִפַּלְגָּא יֵשׁ אוֹנָאָה:

משנה ג

טו **לֹא כּוּ'**. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתָן וּבְכִסּוּתָן. הָרַמְבַּ"ם:

טז **חָרַשׁ כּוּ'**. נִרְאֶה לִי, דְּהָא דְּתָנֵן שְׁנֵי מַעֲצָדִין כּוּ', לָאו דַּוְקָא אֵלּוּ בִּלְחוֹד, אֶלָּא לְסִימָנָא בְּעָלְמָא, וְכֵן לְכָל הַכֵּלִים שֶׁצָּרִיךְ לְאֻמָּנוּתוֹ זֹאת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ד

יז וְלֹא דָּמֵי לְמָזוֹן וּכְסוּת דִּמְשַׁיְרִינַן לוֹ מָעוֹת לִקְנוֹתָן, מִשּׁוּם דְּלֹא סַגִּי לֵיהּ בְּלָאו הָכִי:

יח **נְכָסָיו**. תְּפִלִּין בִּכְלַל נְכָסָיו. וּמַעֲלִין לוֹ אֶת תְּפִלָּיו וּפוֹדֶה אוֹתָן. רַשְׁ"י. וּבְפֶרֶק ט' דְּבָבָא קַמָּא כָּתַב מַעֲלִין, שְׁמִין וְלוֶה הַמָּעוֹת וְיִתֵּן בִּשְׁבִילָם לַהֶקְדֵּשׁ. וְהָרַמְבַּ"ם בְּנָסַח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כָּתַב, מַה שֶּׁאָנוּ מַעֲלִין לוֹ תְּפִלָּיו רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁאַפִלּוּ תְּפִלָּיו אֵין מַנִּיחִין לוֹ אֶלָּא הַכֹּל הֶקְדֵּשׁ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּעֲרָכִין שְׁנוֹתְנִין לוֹ תְּפִלָּיו. עַד כָּאן. וְנִרְאֶה לִי דִּלְשׁוֹן מַעֲלִין לְדִבְרֵיו לְשׁוֹן סִלּוּק. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ה

יט **בַּצָּבַע**. לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם, וְלֹא בְּגָדִים שֶׁצָּבָעָן. וְיֵרֶאֶה דִּבְגָדִים צְבוּעִים קְרוּיִים צָבַע בִּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כ וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא לְבָשׁוּם עֲדַיִן. רַשְׁ"י:

כא **מְקוֹמוֹ כוּ'**. שֶׁהַמַּעֲרִיךְ עַצְמוֹ וּמָךְ הוּא נִדּוֹן בְּהֶשֵּׂג יָד וּלְפִי מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ נוֹתֵן לַהֶקְדֵּשׁ, וְהָיָה לוֹ עֶבֶד כוּ', אֵין אוֹמְרִים רוֹאִין כְּאִלּוּ לוֹקְחִין לוֹ כְּסוּת כוּ' וְכָךְ יִתֵּן זֶה לַהֶקְדֵּשׁ, אֶלָּא לְפִי שְׁעָתוֹ שָׁמִין אוֹתוֹ. וְכֵן פָּרָה וְכֵן מַרְגָּלִית בַּכְּפָר, אֵין שָׁמִין אוֹתָן אֶלָּא לְפִי מְקוֹמָן כוּ' לְפִי מַה שֶּׁשָּׁוְוין כָּאן שָׁמִין. וְזֶה מַשְׁהֶא אוֹתָהּ וְיִמְכְּרֶנָּה כַּמָּה שֶׁיִּרְצֶה. וּלְפִי דָּמִים שֶׁשָּׁמְאוּהָ יִתֵּן, שֶׁהֲרֵי בִּזְמַן שֶׁהֶעֱרִיכוֹ הַכֹּהֵן לֹא הָוָה לֵיהּ יוֹתֵר. רַשִׁ"י. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כב **וּשְׁעָתוֹ**. הָכָא מַיְרֵי בְּמִטַּלְטְלִין דְּאֵין מַכְרִיזִין עֲלֵיהֶן שֶׁמָּא יִגְנְבוּ. אֲבָל בְּרֵישׁ פִּרְקִין דְּמַצְרִיךְ הַכָרָזָה שִׁשִּׁים יוֹם, מַיְרֵי בְּקַרְקָעוֹת. תּוֹסְפוֹת:

כג אֶלָּא אִם כֵּן רָצָה שֶׁיִּהְיֶה הֶפְסֵד שֶׁלּוֹ וְשָׂכָר לַהֶקְדֵּשׁ, מָתָר:

פרק ז

משנה א

א וְהִיא שָׂדֶה שֶׁיָּרַשׁ הָאָדָם מִמּוֹרִישָׁיו. הָרַמְבַּ"ם:

ב כְּדִכְתִיב אִם מִשְׁנַת הַיּוֹבֵל יַקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ וְגוֹ', מִשְׁנַת וְלֹא שְׁנַת הַיּוֹבֵל בִּכְלָל, אַלְמָא בַּשָּׁנָה שֶׁלְּאַחַר הַיּוֹבֵל קָאֵי קְרָא, וְקָאָמַר יִתֵּן חֲמִשִּׁים:

ג וְתֵימַהּ, דְּפֶנְדְיוֹן הוּא חֲצִי מָעָה, וּתְנַן בְּסוֹף פֶּרֶק קַמָּא דִּשְׁקָלִים דִּלְמַחֲצִית שֶׁקֶל קַלְבּוֹן מָעָה כֶּסֶף וַחֲכָמִים אוֹמְרִים חֲצִי. וּמִפְּנֵי כֵן כָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת דְּלָאו דַּוְקָא נָקַט הָכָא לְשׁוֹן קַלְבּוֹן, וְאֵינוֹ אֶלָּא לְהַשְׁווֹת הַשָּׁנִים שֶׁיִּהְיֶה סֶלַע וּפֶנְדְיוֹן לְאַרְבָּעִים וְתֵשַׁע שָׁנִים שֶׁל יוֹבֵל שֶׁחָסֵר מֵהֶם פֶּנְדְיוֹן אֶחָד. וְשֶׁמָּא כְּשֶׁנּוֹתֵן חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל בְּיַחַד, אָז אֵינוֹ נוֹתֵן פֶּנְדְיוֹן וְלֹא שַׁיָּךְ שָׁם הֶכְרֵעַ, דַּהֲוֵי כְּעֵין מִקַּח וּמִמְכָּר, וְלֹא שַׁיָּךְ הַכְרָעָה אֶלָּא כְּשֶׁמַּחְלִיפִים מָעוֹת לַשֶּׁלְחָנִי:

ד לְפִי שֶׁאִם הִקְדִּישׁ, מַקְדֶּשֶׁת בְּלִי סָפֵק, וַאֲפִלּוּ יוֹם אֶחָד לִפְנֵי הַיּוֹבֵל. הָרַמְבַּ"ם:

ה גְּמָרָא. וְלָאו דַּוְקָא נָקַט דְּאַקְדְּשָׁא, דְּלֹא בַּהֶקְדֵּשׁ תַּלְיָא מִלְּתָא כִּי אִם בַּגְּאֻלָּה. תּוֹסְפוֹת:

ו שֶׁהַמַּקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ בְּשְׁנַת הַיּוֹבֵל אֵינָהּ מֻקְדֶּשֶׁת. וּבְרֹב סְפָרִים גָּרְסִינַן בְּשְׁנַת הַיּוֹבֵל. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ז **חֹמֶר**. הָכִי כְּתִיב קְרָא. וּפֵרֵשׁ הַתּוֹסָפוֹת חֲדָשִׁים, דְּקָשֶׁה לוֹ אַמַּאי נָקַט תַּנָּא חֹמֶר. הָוָה לֵיהּ לְמֵימַר כּוֹר כְּלִישְׁנָא דְּרַבָּנָן:

ח גְּמָרָא, דּוּמְיָא דְּסֶלַע. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י מְשׁוּם דְּזֶרַע כְּתִיב:

ט תֵּימַהּ, דִּלְמַאי נַפְקָא מִנַּהּ מִתְחַשְׁבִין בְּאַפֵּי נַפְשַׁיְהוּ כוּ'. אֲבָל הָרַמְבַּ"ם כָּתַב וּמְחַשְׁבִין לָהּ מַה שֶּׁרָאוּי לָהֶם כוּ'. וּלְפִיכָךְ נִרְאָה לִי לְהַגִּיהַּ בְּדִבְרֵי הָרַ"ב וְנִפְתִּין בְּשָׁוְוין וְהַשְׁאָר לְפִי חֶשְׁבּוֹן. וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר, דְּדַעַת הַתּוֹסָפוֹת דְּהַנָּפְקָא מִנַּהּ שֶׁלֹּא חָשְׁבִינַן לְהוּ הַמִּדְרוֹן. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

י פֵּרוּשׁ, הַכֶּסֶף שֶׁהוּא רוֹצֶה לִתֵּן בַּפִּדְיוֹן חִיְּבוֹ הַכָּתוּב לִתְּנוֹ כְּאֶחָד. אֲבָל אִם לֹא יִרְצֶה לִפְדּוֹת כָּל הַשָּׂדֶה, רַשַׁאי, דְּגוֹאֵל לַחֲצָאִין כְּדִתְנַן בְּפֶרֶק ט' מִשְׁנָה ב':

משנה ג

יא **יוֹצְאָה כוּ'**. הָכִי גָּרְסִינַן בַּמִּשְׁנָה בַּגְּמָרָא. פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י כִּי הֵיכִי דַּהֲוָה נָפֵיק מִיָּד דְּהַהוּא קָרוֹב דְּאָתֵי הַאי מֻחָמָתֵיהּ. רַשְׁ"י, וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יב **לֹא כוּ'**. וְדִין הוּא, בְּשֶׁל אֲחֵרִים אֲנִי זוֹכֶה [אֹלְמַלֵּא גְּאָלָהּ יִשְׂרָאֵל הָיְתָה יוֹצְאָה מִיָּדוֹ וַאֲנִי זוֹכֶה בָּהּ עִם שְׁאָר אֶחָי], בְּשֶׁל עַצְמִי לֹא כָּל שֶׁכֵּן. תַּלְמוּד לוֹמַר אֲחֻזָּתוֹ [לַכֹּהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ], אֲחֻזָּה שֶׁלּוֹ [שֶׁיִּרַשׁ מֵאֲבִיו תְּהֵא שֶׁלּוֹ], וְאֵין זוֹ שֶׁלּוֹ. הָא כֵּיצַד, יוֹצְאָה מִתַּחַת יָדוֹ וּמִתְחַלֶּקֶת לְאֶחָיו הַכֹּהֲנִים. גְּמָרָא:

משנה ד

יג **הַכֹּהֲנִים כוּ'**. דְּהָכִי כְּתִיב וְאִם לֹא יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה וְאִם מָכֹר אֶת הַשָּׂדֶה וְגוֹ' וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בַּיֹּבֵל וְגוֹ' לַכֹּהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ, וְהָכִי קָאָמַר, שֶׁאִם לֹא יִגְאַל דְּהַיְנוּ הַבְּעָלִים אוֹ אִם מָכַר וְגוֹ', בִּשְׁנֵי דְּרָכִים אֵלּוּ, לֹא יִגְאַל עוֹד, אֶלָּא וְהָיָה בְּצֵאתוֹ בַּיֹּבֵל וְגוֹ' לַכֹּהֵן. תּוֹסְפוֹת:

יד וְאִם לֹא יִפְדֶּה יָקוּם הַבַּיִת לַהֶקְדֵּשׁ. הָרַמְבַּ"ם:

טו רָצָה לוֹמַר, שֶׁאֵין נוֹתְנִין הַכֹּהֲנִים לַהֶקְדֵּשׁ דָּמִים. הָרַמְבַּ"ם:

טז בְּבָבָא מְצִיעָא דַּף ל"ט כוּ' מְפָרְשִׁינַן, נְטוּשִׁין, בְּעַל כָּרְחֵיהּ, שֶׁנִּשְׁבָּה אוֹ שֶׁבָּרַח מֵחֲמַת סַכָּנָה. רְטוּשִׁין, מֵרַעְתָּן, דִּכְתִיב [הוֹשֵׁעַ י] אֵם עַל בָּנִים רֻטָּשָׁה כוּ'. וְהָכָא אַף עַל גַּב דְּבָעַל כָּרְחֵיהּ נִשְׁאֲרָה בְּיַד הֶקְדֵּשׁ, לֹא מָצֵי קָרֵי לְהוּ נְטוּשִׁין, כֵּיוָן דְּמִתְחִלָּה אַקְדִּישַׁהּ מֵרַעְתֵּיהּ. וְטַעֲמָא שֶׁנִּקְרֵאת בְּשֵׁם זֶה, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא יְדוּעָה לַכֹּל, וְלִכְשֶׁיָּבֹא אֶחָד וְיִגְאָלֶנָּה וְיַגִּיעַ אַחַר כָּךְ יוֹבֵל תְּהֵא לַכֹּהֲנִים:

משנה ה

יז לְאוֹ דַּוְקָא גְּאָלָהּ אַחֵר וְשֶׁאִם לֹא גְּאָלָהּ אַחֵר לֹא, דְּאִם כֵּן אִתְיָא כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְאֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ. אֶלָּא הָכִי קָאָמַר, וְאִם לֹא גְּאָלָהּ הוּא וְאִי נַמִּי גְּאָלָהּ אַחֵר:

יח **יָצְאת כוּ'**. דְּאִי לֹא רַבִּי לָן קְרָא אֶלָּא מֵת אָבִיו וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישָׁהּ, לִכְתּוֹב קְרָא אֲשֶׁר לֹא שָׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ, אִי נַמִּי אֲשֶׁר לֹא שָׂדֵה אֲחֻזָּה, וּמִתַּרְבְּיָא הָא דְּרַבִּי מֵאִיר דְּדִרְשִׁינַן יָצְאָה זוֹ שֶׁהִיא כְּבָר אֲחֻזָּה. מַאי מִשְׁדֵּה אֲחֻזָּתוֹ, שָׂדֶה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה כוּ'. גְּמָרָא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יט **מִקָּנָה**. שָׂדֶה שֶׁלְּקָחָהּ אוֹ זָכָה בָּהּ, הִיא נִקְרֵאת שְׂדֵה מִקְנָה. הָרַמְבַּ"ם:

כ וְרַשְׁ"י בְּפֵרוּשׁ הַחֻמָּשׁ כָּתַב, דַּאֲפִלּוּ לֹא גְּאָלָהּ אַחֵר אֶלָּא שֶׁעָדַיִן הִיא בְּיַד הַגּוֹזְבָר, תֵּצֵא בְּחִנָּם בַּיּוֹבֵל לַבְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים אֲשֶׁר לוֹ אֲחֻזַּת הָאָרֶץ. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כא **שֶׁאֵין כו'**. אַף עַל גַּב דִּקְרָא כְּתִיב בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה לַאֲשֶׁר קָנָהוּ מֵאִתּוֹ וְגוֹ', אִצְטְרִיךְ לְטַעֲמָא, מִשּׁוּם דְּבִקְרָא לֹא מַיְרֵי אֶלָּא בְּמַקְדִּישׁ וּפוֹדֵהוּ, דְּהָכִי כְּתִיב וְחִשַּׁב הַכֹּהֵן וְגוֹ' וְנָתַן אֶת הֶעֱרְכְּךָ בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לַה' בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה וְגוֹ', וַאֲנַן אָיְרִינַן בְּגֶאֱלָהּ אַחֵר, וְאִי נַמִי לֹא נִגְאֲלָה כְּלָל:

פרק ח

משנה א

א וְנִיחָא הַשְׁתָּא דְּמַיְרֵי בִּזְמַן הַבַּיִת דְּאִיכָּא רַוְחָא לְהֶקְדֵּשׁ. דְּאִי שְׁלֹא בִּזְמַן הַבַּיִת מְחַלְּלוֹ אִם יִרְצֶה אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה עַל שָׁוֶה פְּרוּטָה, לְפִי שֶׁאֵין בּוֹ רֶוַח לְהֶקְדֵּשׁ דִּלְאַבּוּד אָזֵיל. תּוֹסָפוֹת. וּמַה שֶּׁכָּתְבוּ שָׁוֶה פְּרוּטָה, לָאו דַּוְקָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַ"ב לְקַמָּן בְּמִשְׁנָה ו'. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

ב וְיָסַף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו, שֶׁיִּהֵא הוּא וְחֻמְשׁוֹ חֲמִשָּׁה. גְּמָרָא:

ג וּמַתְנִיתִין חָדָא וְעוֹד קָאָמַר. גְּמָרָא:

ד דְּלֵיכָּא לְמֵימַר דְּסָבְרֵי אֵין פּוֹדִין בְּשָׁוֶה כֶּסֶף, דְּהָא קָיְמָא לָן דְּשָׁוֶה כֶּסֶף כְּכֶסֶף. גְּמָרָא:

ה **נִמְצָא כו'**. סְתָמָא כְּרַבָּנָן. גְּמָרָא:

משנה ב

ו **מְמַשְׁכְּנִין**. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה כָּאן אֶלָּא דִּבּוּר:

ז וְהָכִי אִסְתָּבְרוּהּ לַהּ הָרַמְבַּ"ם. וְנִרְאֶה, דְּאַשְׁמְעִינַן אַף עַל גַּב דְּהַשֵּׁנִי נוֹתֵן פָּחוֹת מִמַּה שֶּׁמַּפְסִיד הַהֶקְדֵּשׁ בַּחֲזָרָתוֹ וְהַשְּׁלִישִׁי נוֹתֵן יוֹתֵר:

משנה ג

ח **הַבְּעָלִים כו'**. וּבְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי לֹא עָבְדִינַן הָכִי, כְּדִתְנַן שָׁם בְּפֶרֶק ד' מִשְׁנָה ג'. וְעַיֵּן שָׁם:

ט וְאִם רָצוּ, אַמַּעְקְרָא קָאֵי. גְּמָרָא:

משנה ד

י כַּחֻכְמִים דְּמִשְׁנָה ו'. אִי נַמִי דְּהָכָא הַךְ קְרָא מִכֹּל אֲשֶׁר לוֹ דְּיָלְפִינַן מִנֵּיהּ כְּדִלְקַמָּן, בְּחֻרְמֵי הַכֹּהֲנִים הוּא דִּכְתִיב:

יא אַף עַל גַּב דְּבַקְרָא כְּתִיב נַמִי בְּהֵמָה, הִשְׁמִיטוֹ הָרַ"ב מִשּׁוּם דְּלֹא צְרִיכָא אֶלָּא לְמַעוֹטֵי הָנֵי דְּבַמַּתְנִיתִין דִּלְקַמָּן, אֲבָל לְהָנְךְ תְּלָתָא דְּבַמַּתְנִיתִין דִּילָן עֲבִיד צְרִיכוּתָא בַּגְּמָרָא. עַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

יב **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה**. אִיכָּא בֵּינַיְהוּ דְּרַב אִילָא כוּ' בְּאוּשָׁא הִתְקִינוּ הַמְבַזְּבִז [לַעֲנִיִּים] אַל יְבַזְּבֵז יוֹתֵר מֵחֹמֶשׁ [וְגָמְרִינַן מִיַּעֲקֹב דִּכְתִיב בֵּיהּ תְּרֵי עִשּׂוּרִין]. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן

עֲזַרְיָה אִית לֵיהּ דְּרַב אִילָא דְּהָא אֲתָא לְאַשְׁמְעִינַן שֶׁיְּהֵא אָדָם חָס עַל נְכָסָיו, רַבִּי אֶלְעָזָר לֵית לֵיהּ דְּרַב אִילָא דְּאִי בָּזְבֵז טוּבָא לֹא אִכְפַּת לָן, אֶלָּא שֶׁיְּשַׁיֵּר לְעַצְמוֹ קְצָת דּוּמְיָא דְּחֵרֶם. וְהָרַמְבַּ"ם פָּסַק כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. וּבְדִבְרֵי הָרַ"ב נִרְאֶה לִי לְהַגִּיהַּ שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר, וְלִמְחֹק בֶּן עֲזַרְיָה. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ה

יג **שֶׁאֵינוֹ כוּ'**. דִּבְהֵמָה כְּתִיב, וְלֹא אִצְטְרִיךְ לוֹמַר מַה בְּהֵמָה יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְמָכְרָהּ לְעוֹלָם אַף כָּל כוּ'. גְּמָרָא:

יד דְּהָא אֲחֵזַת עוֹלָם כְּתִיב. גְּמָרָא:

משנה ו

טו **חֲרָמִים**. וְאַל יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁיֵּשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּין אָמְרָם קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת וּבֵין אָמְרָם חֲרָמֵי בֶדֶק הַבַּיִת, לְפִי שֶׁהַשֵּׁמוֹת מְשַׁנִּין וְהָעִנְיָן אֶחָד. וְאָמְרוּ, לֹא שָׁנָא דְּאַפִּיק לְהוּ [בִּלְשׁוֹן קֹדֶשׁ וְלֹא שָׁנָא בִּלְשׁוֹן חֵרֶם]. הָרַמְבַּ"ם:

טז **שֶׁנֶּאֱמַר כוּ'**. וְרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא מַאי עֲבִיד לֵיהּ, מְבַעְיָא לֵיהּ לְכֹהֵן שֶׁהִקְדִּישׁ שְׂדֵה חֲרְמוֹ שֶׁלֹּא יֹאמַר הוֹאִיל וְיוֹצֵא לַכֹּהֲנִים וְכוּ' כִּדְתָנֵן בְּמַשְׁנָה ג' פֶּרֶק דְּלֹעֵיל. וְאִידָךְ כוּ', וְרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְקָדָשִׁים קַלִּים מְנָא לֵיהּ, סְבִירָא לֵיהּ כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל דִּבְמַתְנִיתִין דִּלְקַמָּן:

יז וּמַשְׁלִיךְ הַמָּעוֹת בַּנָּהָר:

משנה ז

יח **נוֹתֵן כוּ'**. דְּהוּא עַצְמוֹ אֵינוֹ מִשְׁתַּנֶּה לְהֶקְדֵּשׁ אַחֵר:

יט **וְלֹא דָּק**. דַּהֲוָה לֵיהּ לְפָרֵשׁ כַּמָּה אָדָם רוֹצֶה לִתֵּן בּוֹ כְּדֵי לְתִתּוֹ לְבֶן בִּתּוֹ:

פרק ט

משנה א

א קַל וְחֹמֶר וּמַה מְּכוּרָה כְּבָר יוֹצֵאת, שֶׁאֵינָהּ מְכוּרָה אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא תִּמָּכֵר. גְּמָרָא:

ב **שְׁדָפוֹן כוּ'**. מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא שֶׁהַשְּׁדָפוֹן וְהַיֶּרְקוֹן הָיָה כְּמוֹ כֵן בְּכָל הָעוֹלָם. דְּאִי הַשְּׁדָפוֹן בְּבָאנָא, בְּהָכִי לֹא תְּנַן דְּעוֹלָה לוֹ מִן הַמְּנָיָן. דַּיְקָא נַמִּי דְּקָתָנֵי דּוּמְיָא דִּשְׁבִיעִית שֶׁאָסוּר לִזְרֹעַ בּוֹ (בְּכָל הָעוֹלָם). תּוֹסְפוֹת:

ג **שָׁלֹשׁ וְכוּ'**. מַפִּיק לַהּ בַּגְּמָרָא מִקְּרָא:

משנה ב

ד **בְּתוֹכָהּ**. דַּהֲוָה מְצֵי לְמִכְתַּב לַאֲשֶׁר מָכַר לוֹ, לְאִישׁ לָמָּה לִי, אֶלָּא לְאִישׁ כְּלוֹמַר הָאָדוֹן בַּעַל הַשָּׂדֶה שֶׁהוּא עַכְשָׁיו בְּתוֹכָהּ. כְּפֵרוּשׁ אִישִׁי כֹּהֵן גָּדוֹל, אֲדוֹנִי:

ה וְאַכְּתִי תִּקְשֵׁי, וּבְעֶבֶד עִבְרִי גּוּפֵיהּ מְנָלָן. וּבַגְּמָרָא דָּרִישׁ לֵיהּ מִקְּרָא:

ו הוּא הַדִּין אִפְּכָא דְּלָא. אֶלָּא אוֹרְחָא דְּמִלְּתָא נָקַט. תּוֹסָפוֹת:

משנה ג

ז **בָּנוֹ**. פְּשִׁיטָא. מַהוּ דְתֵימָא אִישׁ כִּי יִמְכֹּר בֵּית מוֹשַׁב וְהַאי לֹא מָכַר, קָא מַשְׁמַע לָן וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ מִכָּל מָקוֹם. מִיַּד בָּנוֹ, פְּשִׁיטָא. מַהוּ דְתֵימָא לַקּוֹנֶה אוֹתוֹ אָמַר רַחֲמָנָא, וְהַאי לֹא קָנָה, קָא מַשְׁמַע לָן וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ מִכָּל מָקוֹם. גְּמָרָא:

ח לַשֵּׁנִי. דְּמַה מָּכַר רִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי כָּל זְכוּת שֶׁתִּבֹּא לְיָדוֹ. גְּמָרָא:

משנה ד

ט **חָלוּט**. תַּרְגּוּם לַצְּמִיתוּת, לַחֲלוּטִין. וְהוּא גַּם כֵּן לְשׁוֹן עִבְרִי, וַיַּחְלְטוּ הַמְּמֻנִּו [מְלָכִים א כ], עָנְיָנוֹ קִבְּלוּ הָעִנְיָן וְשָׂמוּ אוֹתוֹ דִּין פָּסוּק וְחָתוּךְ. הָרַמְבַּ"ם:

י **לַצְּמִיתוּת**. גְּמָרָא, מַאי טַעֲמָא, צְמִית צְמִיתוּת:

יא **הִתְקִין כוּ'**. דְּהֶפְקֵר בֵּית דִּין הֶפְקֵר:

משנה ה

יב **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כוּ'**. גְּמָרָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן וּשְׁנֵיהֶם מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ. כוּ':

משנה ו

יג **שֶׁגְּזוּתָיהּ כוּ'**. וְצָרִיךְ עִיּוּן, שֶׁהֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי שֶׁכְּתָלֵי בָּתִּים חוֹמָתָהּ:

יד וְכִתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת, שְׁאֵינוֹ כֵן בְּחֻמָּשִׁים מְדֻיָּקִים. כְּתִיב בְּוֹי"ו, וְלֹא קְרֵי בְּאֶלֶ"ף. עַד כָּאן. וּבְחֻמָּשִׁים מְדֻיָּקִים שֶׁלָּנוּ כְּתִיב לֹא בְּאֶלֶ"ף, וּקְרֵי לוֹ בְּוֹי"ו. וְכֵן נִמְסַר בַּמָּסוֹרָה:

טו **שְׁנֵי**. אוֹ יוֹתֵר. הָרַמְבַּ"ם:

טז **מִימוֹת**. בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים, אִישׁ כִּי יִמְכֹּר בֵּית מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה, יָכוֹל הִקִּיפוּהָ חוֹמָה מִכָּאן וּלְהַבָּא, תַּלְמוּד לוֹמַר בֵּית מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה, מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן:

יז **כְּגוֹן כוּ'**. תַּנְיָא כוּ' לָמָּה מָנוּ חֲכָמִים אֶת אֵלּוּ, שֶׁכְּשֶׁעָלוּ בְנֵי הַגּוֹלָה מָצְאוּ אֵלּוּ וְקִדְּשׁוּם, אֲבָל רִאשׁוֹנוֹת בָּטְלוּ מִשֶּׁבָּטְלָה קְדֻשַּׁת הָאָרֶץ. קָסָבַר קְדֻשָּׁה רִאשׁוֹנָה קְדֻשָּׁה לְשַׁעְתָּא וְלֹא קְדֻשָּׁה לֶעָתִיד לָבֹא. גְּמָרָא. וְסִיֵּם הָרַמְבַּ"ם, וְלָזֶה אֵין סוֹמְכִין בְּבֵית שֵׁנִי אֶלָּא שֶׁהָיָה מֻקָּף כְּשֶׁעָלָה עֶזְרָא:

יח מִשּׁוּם דִּכְתִיב לַקּוֹנֶה אוֹתוֹ לְדוֹרוֹתָיו, וְקָסָבַר לֹא נֶחְלְקָה יְרוּשָׁלַיִם לִשְׁבָטִים, וּמַאן קָא מַקְנֵי לֵיהּ. רַשִׁ"י:

משנה ז

יט וְכֵן הוּא בְּפֵרוּשׁ רַשְׁ"י. וְנִרְאֶה לִי שֶׁהוּא טָעוּת סוֹפֵר. וְצָרִיךְ לִהְיוֹת שֶׁאֵין לָהֶם חוֹמָה כַּעֲיָרוֹת:

כ **בַּיּוֹבֵל**. בְּהֶדְיָא כְּתִיב, וּבַיּוֹבֵל יֵצֵא. וּבַגְּמָרָא מַצְרִיךְ לֵיהּ, דִּלְגוּפֵיהּ לֹא אִצְטְרִיךְ, דְּהֶקְשׁוּ לִשְׁדֵה אֲחֻזָּה. לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְמַקְדִּישׁ וּגְאָלוֹ אַחֵר מִיַּד הֶקְדֵּשׁ וְהִגִּיעַ יוֹבֵל וְלֹא נִגְאַל, חוֹזֵר לַבְּעָלִים בַּיּוֹבֵל:

כא הָכִי יָלֵיף לַהּ בַּגְּמָרָא מִקְּרָא:

משנה ח

כב נִרְאֶה דִּמְפָרֵשׁ לְתַנָּא קַמָּא דְּאַיְרֵי בַלְוִיִּם, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְפָרוּשֵׁי אֲתָא. אֲבָל הָרַמְבַּ"ם פֵּרֵשׁ דְּהַתַּנָּא קַמָּא אַיְרֵי בְּעָרֵי יִשְׂרָאֵל. וְכֵן פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כג **עוֹשִׂין כוּ'**. כְּשֶׁיֵּשׁ נוֹי לָעִיר הַרְבֵּה קוֹפְצִים לָדוּר בְּתוֹכָהּ וּמִתְיַשֶּׁבֶת:

כד אֲבָל לֹא בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל עַצְמָהּ. דְּהָא אִיכָּא קַל וָחֹמֶר, וּמַה מְּכוּרָה כְּבָר יוֹצְאָה עַכְשָׁיו שֶׁאֵינָהּ מְכוּרָה אֵינוֹ דִין שֶׁלֹּא תִמָּכֵר. כֶּסֶף מִשְׁנֶה:

כה **לַלְוִיִּם**. וְכֹהֲנִים נַמִּי בְּנֵי לֵוִי הֵם. כְּדִכְתִיב וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צָדוֹק [יְחֶזְקֵאל מד]: